

Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága
Közgyűjtemények Kollégiuma
1085 Budapest, Gyulai Pál u.13.

ikt. sz. : 22 /2015/Múz
Pályázati azonosító:3560/00152

Szakmai beszámoló

A tavalyi sikeres restaurálási pályázatunknak köszönhetően, lehetőségünk nyílt az Orvostörténeti Szakgyűjtemény két nőgyógyászati vizsgálóasztalának restauráltatására. Ezek a tárgyak, a Szakgyűjtemény kb. 20 rossz állapotú műtárgya közül a legrosszabb állapotúak voltak. A felületük erősen szennyezett volt, alkotó anyagaik sok helyütt kopottak, korrodáltak és hiányosak voltak.

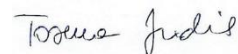
Szatmáriné Bakonyi Eszter fém-ötvös restaurátor művészt bíztuk meg a restaurálás elvégzésével.

A restaurátor az állapotfelmérés után elkészítette a tárgyak restaurálásának tervezetét. Abban a tárgy felületének tisztítását, a továbbromlás megállítását, a mechanikus funkciók lehetőségeihez képest helyreállítását és az esztétikai megjelenés javítását -minél több eredeti anyag megtartása mellett- vállalta.

A tárgy elvégzett munka véleményem szerint a tervezetnek megfelelő, a restaurálási dokumentációból kiolvashatóan alapos, a restaurátori etikának megfelelően elvégzett.

A restaurált műtárgyak további megőrzésére adott ajánlását pedig igyekszünk betartani.

Budapest, 2015-01-29



Torma Judit
Restaurátor Osztály
állományvédelmi felelős

RÖVIDÍTETT RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

A rövidített restaurálási dokumentációban bemutatásra kerül két nőgyógyászati vizsgálószék. A tárgyak és azok restaurálás előtti állapotának ismertetését a restaurálásuk menetének leírása követi. A két műtárgy hasonló felépítése és állapota miatt a könnyebb átláthatóság kedvéért a restaurálási folyamatokat összesítve ismertetjük, külön kitérve az esetleges eltérésekre. Restaurálásuk részletes dokumentációját természetesen külön, tárgyanként készítettük el. **1./**

Nőgyógyászati vizsgálószék, „Dr Block és Társa, Budapest” felirattal

Tárgyleírás

Megnevezés: **Nőgyógyászati vizsgálószék**

Tulajdonos: **Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár**

Leltári szám: **2012.11.1.**

Anyagok:

vázszerkezet: acél, olajfesték, néhány alkatrész nikkelezett

lábtartó kengyel: lószőr, textil, bőr, nikkelezett acél

névtábla: sárgaréz

Méretek (beállított állapotban): magasság: kb. 140 cm, hossz: kb. 140 cm

A nőgyógyászati vizsgálószék fehér olajfestékkel festett, csővázas szerkezet, állítható háttámlával, ülőfelülettel és lábtartókkal (1. kép). A háttámla és a lábtartó vége lekerekített csőváz. A hát-, láb és ülőfelület festett lemez. A lemezek hátulján található akasztó szegecsek alapján sejthető, hogy eredetileg párnázott lehetett, jelenleg párna nem található rajta. Az ülőrész elől középen kis körívben kivágott. Az ülőfelület állításához egy kart használtak (jelenleg nincs meg) mely fogaskerékajtással emelte meg az ülés végét. Két, 13 cm hosszú csőben vezetve állítható az ülés alatti lavórtartó vázszerkezet. A lábat magasan tartó kengyelek bőrrel borított, párnázott „U” alakban végződnek, melyeket használatuk során (az elkopott bőr eltakarására) Leukoplast ragasztószalaggal borítottak, így az tovább használható volt. A széken nikkelbevonatot alkalmaztak több helyen is, a háttámla és kengyelek tartó rúdján valamint a lavórtartó váz rúdján és fogantyúján.

Anyagvizsgálat

A fémbevonat azonosítása LIBS (lézerindukált plazmaspektroszkópiás) nagyműszeres anyagvizsgálattal történt, melynek segítségével beigazolódott, hogy a nagymértékben korrodálódott bevonat nikkellel.

Restaurálás előtti állapot A műtárgy egész felületét vastagon por borította. A szerkezet néhol szétesett. A festés besárgult, sok helyen repedezett, peregő, a rozsdától elszíneződött volt (2, 3. kép). A nikkelezett acélfelületek erősen korrodáltak voltak. A sérült felületeket még a használatkor ezüst színű festékekkel átfestették a háttámla tartó rúdján, a lábtartólemezt támasztó keresztrúdon és az ülőfelület billentését szolgáló fogaskeréken és fogaslécen. A Leukoplasttal, bőrrel és textillel borított, kipárnázott

AERCHIDEA ÉPÍTÉSZETI és RESTAURÁTOR KFT.

lábtartó kengyelek nagymértékben szennyezettek, sérültek, szakadtak, hiányosak voltak.

2./ Nőgyógyászati vizsgálószék (ltsz.: 2005.170.1.)

Tárgyleírás

Megnevezés: Nőgyógyászati vizsgálószék

Tulajdonos: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár

Leltári szám: 2005.170.1.

Korábbi azonosítási szám: gysz. 11750.

Anyagok: vázszerkezet: acél, olajfesték, néhány alkatrész nikkelezett és krómozott
párnák: fa, textil, viaszosvászon

Méretek (beállított állapotban): magasság: kb. 140 cm, hossz: kb. 140 cm

A vizsgálószék lába csővázas szerkezet, olajfestékkel fehérre festett (két rétegben). Az ülőrész, a hát- és lábtámla lemezzel borított, festett, állítható dőlésszögű (5. kép). A háttámla felül félköríves, a lábtartó lemez lekerekített. Ahogyan ez az ilyen tárgyaknál megszokott, az ülőrész elöl közepén kis körívben kivágott, egy kar segítségével (mely hiányzik) egy fogaskerék szerkezettel dönthető, egy támasztókar rögzíti a kívánt pozíciót. Oldalanként két-két gyűrűben vezetve állítható az ülés alatti lavórtartó vázszerkezet. Különálló, nyomott mintás bézs színű viaszosvászon borítású párnák találhatóak az ülőrészen és a háttámlán, melyek fa szerkezetűek, az aljukat textillel vonták be. A háttámla egy mechanikus szerkezetnek köszönhetően állítható, dönthető, csavarral rögzíthető. A két oldalon állítható magasságú (csavarral rögzíthető) krómozott lábtartó kengyelek találhatóak.

Anyagvizsgálat

A fémbevonatok azonosítása LIBS (lézerindukált plazmaspektroszkópiás) nagyműszeres anyagvizsgálattal történt, melynek segítségével beigazolódtott, hogy mely részekben található nikkelezés illetve krómozás.

Restaurálás előtti állapot

A műtárgy egész felületét vastagon por borította. A szerkezet néhol szétesett. A festés besárgult, sok helyen repedezett, peregő, a rozsdától elszíneződött, foltokban sárgult volt (5, 7. kép). A nikkelezett acélfelületek erősen korrodáltak voltak, a krómozás több helyen hámlott. A párnák alján, a textillel borított részekben penészfertőzés nyomai voltak láthatóak fekete és vörös foltok formájában, jellegzetes penész szaguk volt. A penészesedés következtében a textil alatti fa szerkezeti elemek roncsolódtak. A viaszosvászon felülete erősen szennyezett és repedezett volt. Alul a textilt rögzítő szegek fokozottan korrodáltak voltak, a textilt elszínezték.

A restaurálás menete mindkét műtárgy esetében

A restaurálás célja a műtárgyak felületének megtisztítása, a további károsodások megállítása és a mechanikus funkciók helyreállítása volt. A tárgy esztétikai megjelenésének javítását minél több eredeti anyag megőrzése mellett terveztük kivitelezni.

/1. Szétszerelés

A munka első lépése (a kezdeti állapotot felmérő fotók elkészítése után) a székek szétszerelése volt. A mozgó szerkezetek a fokozott rozsdásodás miatt egy pozícióban rögzültek. WD40 márkanévű olajos konzisztenciájú tisztító, rozsdoldó folyadék használatával sikerült szétbontani ezeket a helyeket. Az 1. szék esetében a párnázott kengyel szétbontása mellett döntöttünk, mivel az „U” alakú párnázott felület belső tartó eleme egy vaslemez, mely nagyon korrodált állapotban volt. A szétbontást továbbá a lószőrrel kitömött bőr borítású textil állapota is indokolta. A 2. szék penészes párnáinak szétbontása is elkerülhetetlen volt, mert a belső fa szerkezet is fertőzöttnek bizonyult. A szétbontásra csak részlegesen volt szükség, a felső párnázott viaszosvászon a helyén maradt, csak alul a textilből kerültek a korrodált vasszegek eltávolításra. Így a textil külön fertőtleníthető és tisztítható lett, valamint a fához is hozzáfértünk.

/2. Tisztítás

A műtárgyakat először mechanikusan, kefékkel, száraz latex szivaccsal illetve mikro-porszívóval portalanítottuk.

A festett és nikkelezett felületekről a korróziós termékek eltávolítására több módszer is hatékonynak bizonyult. A módszer kiválasztása az adott felület állapotától függött. Bizonyos helyeken elegendő volt a felület csiszolása. Ezt folyamatos nedvesítés mellett mikro-motorba fogott puha acélkefe koronggal végeztük. Így a festett felület nem karcolódott meg, de a vékonyabb rozsdá „kivirágzások” eltávolíthatóak voltak. Ahol ez nem bizonyult megfelelőnek, ott komplexképzőt használtunk (etilén-diamin-tetraecetsav nátrium sójának 1 5%-os desztillált vizes oldatát). Ebben az esetben pakolás formájában vittük fel a kezelőszert, majd PE fóliával betekerve 6-24 órát a felületen állni hagytuk. Eltávolítása után desztillált vízzel öblítettük a kezelt területeket. Ahol ez a módszer sem használt, ott inhibitoros foszforsav oldatot használtunk² ecseteléssel, majd desztillált vizes öblítéssel.

A viaszosvászon és a Leukoplaszt tisztításához (mechanikus portalanítás után) zsíralkohol-szulfát desztillált vizes oldatának habját használtuk (8. kép). Ezt desztillált vizes öblítés követte. A viaszosvászon borítású ülőpárna felületén, a vastag sötét szennyeződés réteg eltávolítása után láthatóvá vált, hogy egy nagy foltban valamilyen színes anyag, feltehetőleg színes újság tapadt. Ezt szikével lehetett eltávolítani (9. kép). A Leukoplaszt maradványok tisztítását a kengyel formájának megfelelő Nikecellből készített formán végeztük.

A bőrfelületek tisztításához a bőrtárgyak kezelésekor gyakran használt likker keveréket alkalmaztunk (pataolaj, lanolin, zsíralkohol-szulfát, desztillált víz)

¹ Selecton B2 márkanévű EDTE

² Ferropassit márkanévű 20%-os inhibitoros foszforsav

/3. Fertőtlenítés, konzerválás

A textil borítás fertőtlenítését az óvatos mechanikus tisztítást követően Nipagin fertőtlenítőszer 1%-os alkoholos oldatában végeztem.

A zömében acélból készült szerkezet anyagának korrózió elleni védelme fontos részét képezte a munkának. Azokon a részeken, ahol a festék hiányzott, cink tartalmú, kereskedelemben kapható fehér korrózió gátló alapozót használtunk 1 rétegben. A következő réteg ugyanezen alapozó földfestékekkel színezett változata volt, amelyet az adott területhez beilleszkedőre színeztünk.

Védőbevonatként (és az eredeti festékréteg rögzítése céljából) a fém részeken Paraloid B67 5%-os lakkbenzines oldatát alkalmaztuk két rétegben.

/4. Kiegészítés

A sérült, hiányos fémbevonatokat a hiány mértékétől függően helyi, illetve főként a nikkelezés esetében fürdőben történő galvanizálással pótoltuk.

Az 1. szék nagymértékben sérült lábtartó kengyelének helyreállítása a szétbontást követően vált lehetségessé. A korrodálódott „U” alakú tartó vas tisztítását és konzerválását követően a lószőrrel kitömött, vászonnal borított párna arra visszakerült, egy új vászon segítségével varrtuk vissza a felületre. Az eredeti bőrborításnak csak a töredéke maradt meg a Leukoplast alatt, ezért a sérült töredékek külön megőrzésre kerültek és vastagságában, típusában és színében megegyező bőrrel lettek pótolva az eredetinek megfelelő rögzítési móddal.

A lebontott Leukoplast megfelelő formán rögzítve mellékelve lett a műtárgyhoz, hiszen ez a későbbi javítás tükrözi az orvosi vizsgáloszék használatának körülményeit. Azonban azért, hogy az eredeti anyaghasználat is látható legyen, nem került vissza a kengyelre.



1. ép: 1. szék restaurálás előtt



2-3. kép: 1. szék restaurálás előtt (részletek)



4. kép: 1. szék restaurálás után



5. kép: 2. szék restaurálás előtt (párnák nélkül)

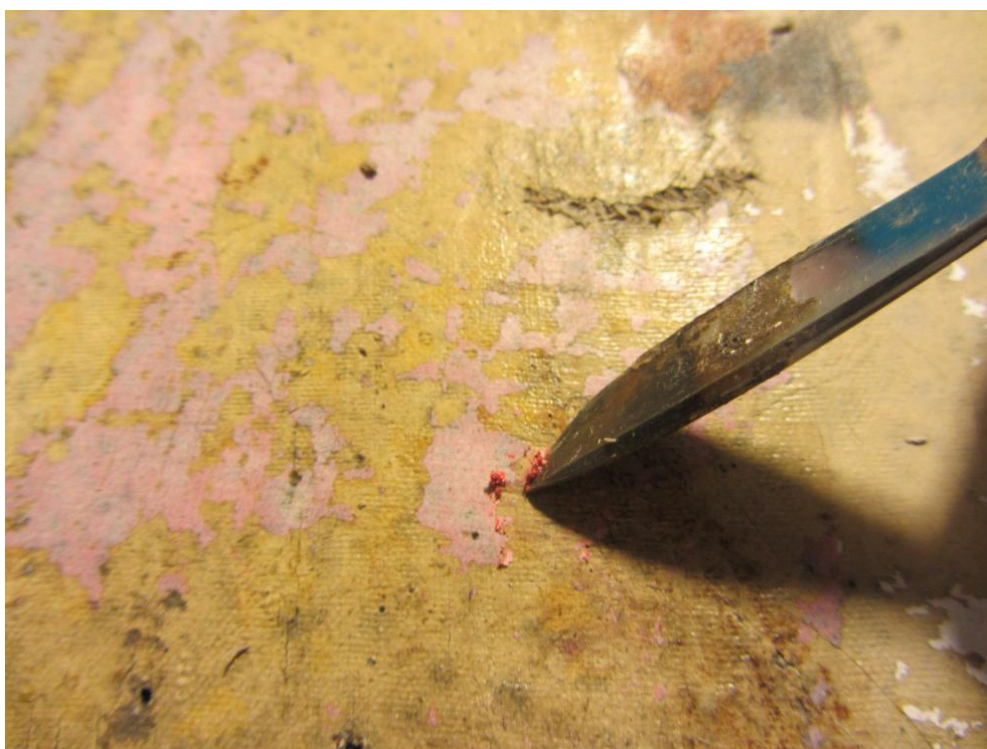


6-7. kép: 2. szék restaurálás előtt (részlet)



8. kép: Háttámla párnájának tisztítása

9. kép: Háttámla párnájáról a festék szennyeződés eltávolítása





10. kép: 2. szék restaurálás után (párnákkal)

Javaslatok a műtárgyak további kezelésére

A műtárgyak környezetében javasolt a 40-45 % relatív páratartalom tartása, valamint a 20-25°C hőmérséklet. Fontos, hogy ezek a körülmények egyáltalán ne vagy csak lassan változzanak, mert a hirtelen ingadozások a műtárgy anyagainak károsodásához vezetnek. Javasolt, hogy a műtárgyakat pormentes környezetben (raktárban tiszta pamutvászonnal letakarva) tárolják.

Gödöllő, 2015. január 29.

Szatmáriné Bakonyi Eszter
okl. fém-ötvös restaurátor művész
okl. szám: *III. 01./2003.*

Aerchidea Kft.
2100 Gödöllő, Damjanich u. 20.
Tel: 0670/398-20-36
email: bakonyi.eszter@gmail.com